

ditum in aliena dioecesi existentem pro crimine in propria commisso : secus enim talis delinquens a nemine puniri posset. (S. Alph. n. 22) Non constat vero num censura punire possit subditum qui, nulla speciali sententia praecedente, extra territorium episcopo subjectum deliquit. Probabilius id potest, ut opinantur Laymann (l. 1. tr. 5. p. 1. c. 4. n. 7), Ball. P. (n. 102), etc. : quia iudex domicilii reum citare potest, nisi a iudice delicti praeventus fuerit, perinde ac peregrinum in sua dioecesi delinquentem Ordinarius citare potest. (n. 566) Contrarium opinatur S. Alph. (n. 23), ratus id clare edici c. *Ut animarum* (6ⁱ Decr. l. 1. t. 2), in quo tamen agitur tantum de censura quae in antecessum feratur per modum statuti generalis.

§ 3. QUAENAM REQUIRANTUR AD CENSURAM INCURRENDAM.

568. I. Ex parte culpa ob quam censura incuratur, requiruntur, saltem ex Jure universali Ecclesiae et cui omnes Rom. Pontifice inferiores se conformare debent in censuris ferendis, condiciones sequentes :

1° Ut sit *peccatum grave*. Etenim culpa quae undecumque levis est, neque ob scandalum, periculum commune vel aliam rationem mortalis evadit, non habet proportionem cum censura, quae inter ecclesiasticas poenas gravissima est. Non repugnat tamen Juri naturali vel ecclesiastico, delictum undecumque leve puniri aliqua suspensione vel interdicto ad breve tempus duraturo, neque censuris proprie dictis adnumerando. (n. 563) Hinc patet eum qui committit peccatum de se grave, cui censura adnexa sit, sed ob ignorantiam, passionis impetum, etc. a mortali reatu immunis est, simul etiam a censura excusari. Si vero dubitatur num peccatum cui Superior adnexuit censuram, satis grave sit ad tantam poenam incurrendam, standum est pro auctoritate Superioris (n. 102, III), ideoque et pro censurae validitate. (S. Alph. n. 32)

2° Ut sit peccatum grave, non tantum quoad actum internum, sed etiam *quoad substantiam operis externi*. Cfr. dicta in argumento simili n. 343. Haec condicio potius ex praxi Ecclesiae quam ex defectu potestatis ad censuram peccato mere interno imponendam, derivanda videtur. (Vol. I. n. 92) Hinc censuram contra haereticos latam non incurrunt qui haeresim actu mere interno committunt, vel aliqua tantum verba proferunt quae non sint de se apta ad haeresim significandam. (S. Alph. n. 34)

3° Ut peccatum istud sit *opere consummatum*, eodem sensu quo ea condicio requiritur ut casus aliquis sit reservatus. (n. 343) Quare actus imperfecti sub censuram non cadunt, nisi Superior eos diserte hac

poena affecerit. Verba igitur censurae semper stricte interpretanda sunt, neque includendi sunt casus quibus verba adhibita non conveniant sensu omnino proprio. Cfr. dicta Vol. I. n. 112 de interpretanda lege *odiosa*. Hinc excommunicationem canonis non incurrit qui in clericum explodit, sed eum non ferit : quia non habetur actio sub censura interdicta, vid. violenta clerici percussio. Ita etiam mandantes et consulentes ex. gr. episcopi percussorem, non incurrunt censuram, quando effectus seculus non est : quia excommunicatio haec (n. 588. V) praecipue lata est ad impediendam percussorem, ac proinde mandantes et consulentes accessorie tantum in ea comprehenduntur. Probabiliter etiam a censura iidem immunes sunt, quando constat mandatum vel consilium non influxisse in effectum, ex. gr. quia exsecutor jam ad scelus patrandum determinatus erat, vel quando dubium est num ista in effectum influxerint : nemo enim censendus est ligari censuris, donec constet impletas esse omnes condiciones lege positas. (S. Alph. n. 38 seqq.) Attamen censuram incurrunt mandantes et consulentes, etiam effectum non secuto, quando lex fertur principaliter in ipsum mandantem et consulentem, vid. quando impedire vult non tantum effectum, sed etiam in se et ratione sui ipsius mandatum et consilium. (Ball. P. n. 138 seqq.)

4° Ut peccatum istud sit *conjunctum cum contumacia*, sensu supra (n. 563) explicato.

569. II. De ordine servando a Superiore qui censuram fert (quod argumentum potius ad forum externum pertinet), sufficit notasse sequentia :

1° Prorsus necessaria est aliqua *comminatio* censurae incurrendae : nam sine hac comminatione haberi non posset contumacia quae ad censuram incurrendam essentialis est. Haec ratio minime urget quando suspensio vel interdictum imponitur per modum poenae vindicativae : quare in hoc casu nulla requiritur praevia monitio. Neque necessaria est specialis monitio ad incurrendam censuram a Jure vel per generalem sententiam pro avertendis futuris culpis latam : ipsum enim Jus vel generalis sententia, cum publica sint, perpetuo monent ubi aliquid sub censura prohibent. Nihilominus, si Superior vellet authentice declarare aliquem incidisse in censuram a Jure latam, deberet eum citare ut se defendere posset, si forsan causam haberet a censura excusantem : secus hujusmodi declaratio nulla esset, utpote recto procedendi ordini contraria. Excipe casum quo delictum et delinquentis contumacia notoria essent. (Reiff. in l. 5. Decr. t. 39. n. 21 seqq. ; Ball. P. n. 167 seqq.)

2° Quotiescunque censura fertur per sententiam specialem, is qui eam fert tenetur, juxta c. *Reprehensibilis* (Decr. l. 2. t. 28), canonicam monitionem praemittere. Haec autem in eo est quod iudex ecclesiasticus

declarat delinquenti fore ut hac vel illa censura ligetur nisi resipiscat. Atque haec monitio ter repetenda est, labentibus inter singulas monitiones saltem duobus diebus, quamquam, ubi justa causa adfuerit, sufficit una monitio quae pro tribus valere significetur ac propterea peremptoria dicitur, seu sex dies ad resipiscendum dentur, seu, causa urgente, brevius tempus concedatur. Haec communiter deducunt DD. e c. *Constitutionem*. (6ⁱ Decr. l. 5. t. II) Nullo autem certo jure requiritur ut monitio canonica in scriptis fiat. (Ball. P. n. 184)

3° Quae modo diximus de formalitatibus quas Jus Canonicum censurae praemitti jubet, servanda sunt etiam ubi Jus comminatur censuram quae sit tantum ferendae sententiae. Etenim in cit. c. *Reprehensibilis* jubetur indistincte praemitti canonica monitio " nisi forte talis sit culpa quae ipso suo genere suspensionis vel excommunicationis poenam inducat. „ Quae verba non conveniunt casibus in quibus censura non ex ipsa culpa, sed tantum e sententia iudicis oritur. (Reiff. l. c. n. 26) Quare deserenda videtur sententia contraria, quam S. Alph. (n. 55) probabilior vocat. Neque monitionem omitti posse censemus quando delictum et contumacia sunt notoria, ut plures excipiunt, ex. gr. Reiffenstuel (l. c. n. 27), allegatis rationibus quae potius spectant ad declarandam censuram qua quis jam ligatus sit. (Cfr. Ball. P. n. 166 seqq.)

4° Quamquam graviter peccat Superior qui sciens volens praedictas formalitates notabiliter negligit, nullo jure sancitum est censuram propter talem omissionem fore semper invalidam. Hoc contingeret tantum si quid omitteretur quod contumaciae inducendae necessarium sit, nempe unica saltem admonitio, vel quod omitti nequeat sine injustitia manifesta, vid. ut reus citetur et ad sui defensionem admittatur. (Suar. de Cens. disp. 3. sect. 12. n. 3; Reiff. l. c. n. 37)

5° Censura sub gravi ferenda est *in scriptis*, ut patet e c. *Cum medicinalis* (6ⁱ Decr. l. 5. t. 11), quo graves poenae imponuntur iudici qui aliter facere praesumpserit. Nihilominus censura ore tenus lata valet. (D'Annib. I. n. 329)

§ 4. QUAENAM A CENSURA EXCUSENT.

570. I. A censura excusat ignorantia sive facti, sive juris, sive ipsius censurae: ignorans enim caret contumacia. Ab eadem tamen non excusat ignorantia crassa seu supina. Hanc bipartitam regulam omnes DD. deducunt ex c. *Ut animarum* (6ⁱ Decr. l. 1. t. 2): " Ut animarum periculis obvietur, sententiis per statuta quorumcumque Ordinarium prolatis, ligari nolumus ignorantes: dum tamen eorum ignorantia crassa non fuerit aut supina. „ Nam, licet in hoc textu de Ordinarium tantum

sententiis mentio fiat, DD. merito principium istud, aequitatis plenum, etiam RR. PP. legibus applicandum existimant.

Hinc a censura excusat quaelibet ignorantia, quae non sit graviter culpabilis. Sed inter DD. controvertitur utrum quaelibet ignorantia graviter culpabilis dicenda sit crassa, et consequenter sufficiat ad censuram incurrendam, an crassa dicenda sit tantum ea quae oriatur e negligentia gravissima, seu cum gravi excessu conjuncta sit. Pro priore sententia stat S. Alph. (n. 45) post Suar. (de Cens. disp. 4. sect. 10. n. 12) aliosque; posteriorem tuentur Sanch. (de Matrim. l. 9. disp. 32. n. 31). Ball. P. (n. 158 seqq.), etc. Hanc posteriorem sententiam in praxi applicare licet, cum in odiosis minimum tenendum sit. Opinamur tamen priorem esse veriorem: siquidem R. P. non est supponendus can. cit. introduxisse in argumentum practicum distinctionem quae potius mera subtilitas dicenda sit, cum nemo determinare possit quomodo differat ignorantia graviter culpabilis ab ea quae cum gravissima negligentia conjuncta sit.

II. Quando censura fertur cum specialibus clausulis, vid. contra eos qui aliquod peccatum *scienter* vel *ausu temerario* fecerint vel facere *praesumpserint*, ab ea incurrenda excusat ignorantia etiam crassa: nam certe minorem reatum inducit quam plena scientia.

Controvertitur autem num a tali censura excuset ignorantia affectata. Negantem sententiam tamquam communiorem sequitur S. Alph. (n. 48): quia ignorantia affectata includit dolum formalem et aequivalet scientiae. Affirmantem vero propugnant Sanch. (in Dec. l. 2. c. 10. n. 38), Ball. P. (n. 154), etc.; quia in odiosis, ubi requiritur ad poenam incurrendam scientia *formalis*, non est censendus eam incurrisse qui scientiam legis *aequivalenter* tantum habet. Hanc sententiam ducimus probabilior.

571. III. Ab incurrenda censura excusat oblivio vel inadvertentia, perinde atque ignorantia habitualis. (Suar. de Cens. disp. 6. c. 2. n. 12) Etenim adversus Ecclesiae legem contumax dici nequit qui ad eam non attendit. Cfr. Vol. I. n. 16. Attamen, ubi agitur de censura quam delinquens optime novit, vix fieri potest ut ad eam nullatenus advertat, saltem dum se ad delictum committendum accingit; neque ad eam incurrendam requiritur ut in actu physico peccati, puta duelli, percussione clericis, etc. de ea cogitet.

IV. A censura excusat quoque metus gravis. Nam si censura adnectitur legi positivae, haec, ob incommodum grave per accidens ortum, obligare desinit (Vol. I. n. 114); si vero adnexa est legi naturali